

Periodiek van **De Strandwerkgroep, vereniging voor mariene biologie**

Voorzitter

Jean-Paul Vanderperren
e-mail : vdppj@yucom.be

Hoogstraat 137, 1980 Zemst

☎ 015/34.07.81 (thuis)
0472/94.14.48 (gsm)

Secretaris

Tom Ameye

Spaanse Lindebaan 175, 1850
Grimbergen

☎ 0475/69.06.27
(gsm)

e-mail : tom.ameye@skynet.be

Penningmeester & ledenadministratie

Floris Verhaeghe

e-mail : plattekaas@hotmail.com

Torhoutstraat 124, 8610 Kortemark

☎ 0479/89.01.09

Redactieraad - De Strandvlo

Ingrid Jonckheere

St.-Idesbaldusstraat 20 bus 402, 8670
Koksijde

☎ 058/52.19.46 (thuis)
050/81.37.68 (ouders)
0485/25.52.82 (gsm)

e-mail : ingrid.jonckheere@west-vlaanderen.be

Guido Rappé

Kapelstraat 3, 9910 Ursel

☎ 09/374.39.68
0475/918193

e-mail : guido.rappe@gmail.com

Public Relations

Bram Conings

e-mail : bramconings@gmail.com

Weststraat 51, 8434 Lombardsijde

☎ 0473 83 48 83

Bestuurslid

Francis Kerckhof

e-mail : francis.kerckhof@mumm.ac.be

Muscarstraat 14, 8400 Oostende

☎ 0473/95.30.59

Website: www.strandwerkgroep.be - **Vragen ?** info@strandwerkgroep.be

Strandvondsten: waarnemingen@strandwerkgroep.be

Webcontact: Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)

Abonnementsprijs 2016

- Belgische leden: **12 Euro**. Te storten op **rek. 000-1493424-12**, op naam van "De Strandwerkgroep" p/a Floris Verhaeghe (zie hoger).
- Buitenlandse leden: **13 Euro**. Te storten op Bank van De Post, **BIC BPOTBEB1**, **IBAN BE19000149342412** op naam van "De Strandwerkgroep" p/a Floris Verhaeghe (zie hoger).

❖ Foto cover: Massale stranding slang- en zeesterren op strand Koksijde – 16/03/2016
(foto: Ingrid Jonckheere)

INHOUD

Jaargang 36 nr. 2

Inhoud, Bestuursmededelingen	37	
Statuten van De Strandwerkgroep	39	
Laagwatertabel, Excursiekalender SWG 2016, Excursieprogramma Slak-In-Du 2016, Excursiekalender Nederlandse SWG 2016	43	
Marie-Thérèse Vanhaelen	Enkele strandwaarnemingen te Koksijde in 2015 en januari 2016	46
Hans De Blauwe	Bijzondere vondsten - verslag nummer 8	48
Ingrid Jonckheere, Hilde Busschaert, Aäron Fabrice, Rudy Balcaen	Verslag van de opvallendste waarnemingen tijdens de winter 2015/2016 op het strand te Koksijde	53
Ingrid Jonckheere, Aäron Fabrice, Rudy Balcaen, Hilde Busschaert	Verslag van de opvallendste waarnemingen tijdens de lente 2016 te Koksijde met speciale aandacht voor het massaal aanspoelen van <i>Echiurus echiurus</i> (Pallas, 1766) op 5 juni	60
Boekbespreking	70	

WOORD VOORAF

In dit nummer van De Strandvlo publiceren we de nieuwe statuten van onze vereniging. De vorige statuten werden opgesteld in 1986 en waren aan een face lift toe. Op de jaarvergadering op 20 februari 2016 werden deze nieuwe statuten aan onze leden voorgesteld en goedgekeurd.

Dat regelmatig het strand bezoeken de moeite loont blijkt uit de vele bijzondere strandwaarnemingen die in deze uitgave van de Strandvlo worden besproken.

We sluiten dit nummer af met een boekbespreking.

Veel leesplezier.

Bestuursmededelingen

Lidgeld - NB onderaan op naametiket van De Strandvlo

Staat er op het naametiket NB dan wil dit zeggen dat het lidgeld nog niet betaald is. Wanneer na uitgave van het tweede nummer van een jaargang het lidgeld nog steeds niet betaald is dan sturen we geen tijdschrift meer op.

Het lidgeld bedraagt voor de **Belgische leden 12 Euro**; voor de **Nederlandse leden bedraagt het lidgeld 13 Euro**.

Het lidgeld kan betaald worden op de Bank van De Post, **BIC** BPOTBEB1, **IBAN** BE19000149342412. Voor de nieuwe leden, hartelijk welkom.

(IJ)

Nieuwe statuten

De statuten werden opgesteld in 1986 en werden sedertdien niet meer aangepast.

De manier van werken en de technische mogelijkheden zijn echter sterk geëvolueerd, o.a. hebben we een website en kunnen waarnemingen rechtstreeks ingevoerd worden op waarnemingen.be.

We hebben daarom besloten de statuten een face lift te geven zodat ze dichter bij de realiteit staan.

Er wordt meer de nadruk gelegd op het in bredere kring bekend maken van de SWG en op het respect voor natuur en milieu, wat geleid heeft tot het opstellen van een gedragscode.

De structuur van het bestuur is ook up to date gebracht. Het NHA wordt via het internet bijgehouden, we hebben nu een verantwoordelijke PR en de secretaris verzorgt het contact met het VLIZ voor het beheer van de website.

Om praktische redenen is er meer soepelheid ingebouwd voor de datums van de bestuursvergaderingen en het verschijnen van de Strandvlo.

We streven er steeds naar de werking van de Strandwerkgroep te verbeteren en deze aanpassingen zullen daar zeker toe bijdragen, samen met de inzet van het bestuur.

(JPV)

STATUTEN van DE STRANDWERKGROEP

I. Doel en aard van de vereniging

De Strandwerkgroep is een vereniging met populair-wetenschappelijke inslag, die zich de studie, determinatie en inventarisatie van mariene en brakwaterfauna en –flora voorkomend op de kusten van West-Europa in het algemeen en van België in het bijzonder tot doel stelt.

Hierbij worden de natuur en het milieu gerespecteerd. Het verzamelen van levende specimens voor determinatie en studie wordt tot het strikte minimum beperkt. Hierover is er een gedragscode voor de leden van de Strandwerkgroep opgesteld. Deze gedragscode is te raadplegen op de website van de vereniging.

II. Bestuur

1. Het bestuur wordt samengesteld uit een voorzitter, een secretaris, een penningmeester, een redacteur, een verantwoordelijke voor de excursies en promotie en twee bijkomende leden.
2. De voorzitter leidt de vergadering, stelt de agenda's op en organiseert de jaarvergadering.
3. De secretaris stelt het verslag op van de bestuursvergaderingen, verzorgt de hem door de voorzitter toevertrouwde correspondentie, houdt de verjaarde officiële stukken bij in een archief en zorgt voor het up-to-date houden van de website.
4. De penningmeester zorgt voor de boekhouding, betaalt de gedane onkosten uit, verzorgt de financiële correspondentie en houdt de ledenadministratie bij.
5. De redacteur zorgt voor het verschijnen van het tijdschrift. Aan hem worden de artikels die in aanmerking komen voor publicatie toegestuurd.
6. De verantwoordelijke voor de excursies en promotie stelt in overleg met het bestuur de excursiekalender op. Hij zorgt voor de verspreiding van de excursiekalender (o.a. bij natuurverenigingen, bibliotheken en toeristische diensten). Hij onderhoudt ook het contact met andere natuurverenigingen (o.a. Natuurpunt, Nederlandse Strandwerkgemeenschap).
7. De bijkomende leden vervullen de hen door het bestuur opgelegde bijkomende taken.
8. Drie leden van het bestuur zijn jaarlijks uittredend en herkiesbaar. De uittredende leden worden door het bestuur aangeduid op de vergadering van 15 oktober en bekendgemaakt in het periodiek van 1 december.
9. Bij de ontslagname van een bestuurslid wordt door het bestuur een vervanger aangeduid voor de duur van het lopende werkjaar. Het werkjaar begint en eindigt met de jaarvergadering. Deze vervanger is op de eerstvolgende jaarvergadering automatisch uittredend en herkiesbaar. Indien geen vervangen bestuurslid kan gevonden worden nemen de overige bestuursleden de taak van het ontslagnemend bestuurslid waar voor de duur van het lopende werkjaar.

III. Samenkomsten van het bestuur

1. Het bestuur vergadert in principe vier maal per jaar in februari, april, juni en december) of op data waarop alle bestuursleden aanwezig kunnen zijn.

2. Op de bestuursvergaderingen moeten minimum vijf bestuursleden aanwezig zijn.
3. De bestuursvergaderingen worden in geen geval meer dan veertien dagen verdaagd.
4. Een agenda van de bestuursvergaderingen wordt aan de bestuursleden verstuurd uiterlijk twee weken voorafgaand aan de bestuursvergaderingen.
5. Bestuursleden die punten op de agenda wensen geplaatst te zien dienen deze voorafgaand aan het versturen van de agenda aan de voorzitter over te maken.
6. Op de agenda komen volgende punten steeds voor:
  - Goedkeuring van het verslag van de vorige vergadering
  - Ledenadministratie
  - Financiële toestand
  - Betaling onkosten
  - Periodiek
  - Excursies
  - Varia
7. In dringende gevallen kan de voorzitter het bestuur samenroepen buiten de in III-1 vermelde data.
8. Bij gelijkheid in stemmen is de stem van de voorzitter doorslaggevend.

IV Financiën

1. Het lidgeld wordt jaarlijks bepaald op de bestuursvergadering van juni en aangepast aan de noodzakelijke te voorziene onkosten.
2. Alle inkomsten en uitgaven worden ingeschreven in een kasboek (analoog of digitaal), op de bestuursvergadering voorgelegd wordt.
3. Alle onkosten die leden op vraag van het bestuur voor de vereniging maken, moeten gestaafd worden door een begeleidende rekening of factuur en aan de penningmeester overhandigd worden. De penningmeester voldoet daarna de rekening via overschrijving. Het staat de leden nochtans vrij gedane onkosten vooraf per overschrijving te laten uitbetalen indien de voorziene onkosten te hoog zouden zijn.
4. Het financieel boekjaar loopt van 1 januari tot en met 31 december.
5. Verplaatsingskosten worden niet vergoed.
6. Bestuursleden zijn vrijgesteld van lidgeld.
7. Alle leden hebben te allen tijde inzage in de boekhouding.
8. Alleen de voorzitter, de penningmeester en de redacteur hebben volmacht op de financiële transacties van de vereniging.
9. De vereniging beschikt over volgende rekeningen:
  - Bank van de Post: BE19 0001 4934 2412
  - Triodos Bank: BE 65 5230 4523 3296
10. Buitenlandse leden storten uitsluitend op de bovenstaande rekening van de Bank van de Post, ook vermeld in het tijdschrift.

V. Roerend en onroerend goed

1. Ten dienste van de leden en ten bate van het wetenschappelijk onderzoek is de aankoop van roerende goederen toegestaan. De aankoop van onroerend goed is verboden.

2. Het roerend goed van de vereniging omvat op 1 juli 2015 één waterkoker en 2 exemplaren van het Handbook of the Marine Fauna of North-West Europe van Hayward & Ryland (1995).

VI. Excursies

1. Het staat alle leden van de vereniging vrij om aan de excursies deel te nemen. Ze doen dit op eigen verantwoordelijkheid en kunnen in geval van ongeval of ander ongemak geen enkel bestuurslid, noch het gehele bestuur geheel of gedeeltelijk burgerlijk aansprakelijk laten stellen.
2. De excursies worden aangekondigd in het periodiek.
3. De excursies worden geleid door een ervaren lid.
4. Bij snorkelexcursies zal steeds een geoefend duiker of redder aanwezig zijn.
5. Aan buitenlandse excursies mag door minderjarige niet van de ouders vergezelde leden slechts deelgenomen worden mits schriftelijke toestemming van de ouders.

VII Verzekering

1. Geen enkel lid is tegen ongevallen of andere ongemakken verzekerd die zich tijdens de samenkomsten of excursies zouden voordoen.
2. Het staat de leden vrij zich van een persoonlijke verzekering te voorzien.

VIII Jaarvergadering

1. De jaarvergadering vindt plaats in februari. De datum wordt bepaald op de bestuursvergadering van oktober.
2. Op de jaarvergadering zijn drie bestuursleden uittreidend en herkiesbaar (II-8).
3. Nieuwe kandidaten voor een bestuursfunctie dienen vóór 15 januari hun kandidatuur schriftelijk en gemotiveerd aan de voorzitter over te maken. Ze dienen tevens op de jaarvergadering aanwezig te zijn om in aanmerking te komen voor verkiezing.
4. De bestuursleden worden bij meerderheid van stemmen verkozen door de aanwezige leden.
5. De uitnodigingen en de agenda van de jaarvergadering wordt in de Strandvlo van december gepubliceerd en wordt ook op de website geplaatst.
6. Vaste punten op de agenda zijn:
  - verkiezing nieuw bestuur
  - financieel verslag.
7. Het financieel verslag van het voorbije boekjaar wordt op de jaarvergadering aan twee niet-bestuursleden voorgelegd ter nazicht, goedkeuring en ondertekening en is op vraag consulteerbaar door alle leden.

IX Tijdschrift

1. Bevindingen op populair-wetenschappelijk gebied en administratieve mededelingen worden gepubliceerd in het periodiek dat de naam draagt "De Strandvlo".
2. Dit periodiek verschijnt zo mogelijk vier maal per jaar.
3. De verzending van de Strandvlo geschiedt volgens de wettelijke bepalingen aangaand het versturen van periodieke tijdschriften.
4. De inhoud van De Strandvlo wordt besproken op de bestuursvergaderingen.
5. Het bestuur behoudt zich het recht voor om artikels te weigeren voor publicatie.

6. De redactie van het tijdschrift wordt waargenomen of ondersteund door iemand met grondige kennis van mariene biologie.
7. De redacteur verbindt er zich toe per verschijnend nummer minstens één artikel te publiceren van algemene aard.
8. Het typen van De Strandvlo mag door de redacteur aan derden toevertrouwd worden.
9. Reclame kan eventueel geplaatst worden.
10. Het bestuur houdt zich het recht voor de adverteerders te aanvaarden of te wraken.

X. Ontbinding van de vereniging

1. Ontbinding van de vereniging grijpt plaats wanneer het bestuur hiertoe beslist.
2. Bij ontbinding van de vereniging wordt elk lid zijn reeds betaalde jaarbijdrage terugbetaald indien de financiële toestand zulks toelaat en onder dezelfde voorwaarden als vermeld in XII-2. Alle onkosten worden uitbetaald en het saldo gaat integraal naar volgende instellingen:
  - Natuurpunt
  - Het opvangcentrum voor vogels en wilde dieren – VOC Oostende
  - Jeugdbond voor Natuur en Milieu
3. Bij ontbinding van de vereniging wordt het roerend goed verkocht aan de hoogste bieder. De opbrengst gaat, na aftrek van de wettelijke lasten en taksen, naar één van de instellingen vermeld in punt 2.

XI. Statuten

1. Ieder lid verbindt er zich toe bij inschrijving bij de vereniging van deze statuten kennis te nemen en er zich naar te schikken.
2. Leden en bestuursleden die zich niet naar de statuten schikken, de gedragscode moedwillig niet naleven of opzettelijk schade aan de vereniging toebrengen worden van ambtswege geschrapt. Hun lidgeld wordt per één vierde en per verlopen kwartaal achtergehouden. Het saldo wordt hun terugbetaald.
3. De statuten zijn jaarlijks aanpasbaar op de jaarvergadering. Voorstellen daartoe moeten schriftelijk aan de voorzitter overgemaakt worden vóór 15 januari voorafgaand aan de jaarvergadering.
4. Gewijzigde statuten dienen te verschijnen in De Strandvlo en op de website van de vereniging.

Deze statuten werden ter goedkeuring ondertekend de jaarvergadering te De Panne op 20 februari 2016 en ondertekend door het volledige bestuur

Laagwatertabel Oostende –, juli, augustus, september 2016 (weekends)

Juli

Za 02/07	06:20-18:54
Zo 03/07	07:19-19:48
Za 09/07	11:45
Zo 10/07	00:15-12:31
Za 16/07	05:41-18:20
Zo 17/07	06:37-19:12
Za 23/07	10:38-23:07
Zo 24/07	11:24-23:54
Za 30/07	04:49-17:30
Zo 31/07	06:05-18:43

augustus

Za 06/08	10:37-23:03
Zo 07/08	11:16-23:44
Za 13/08	03:54-16:27
Zo 14/08	04:54-17:32
Za 20/08	09:37-22:05
Zo 21/08	10:22-22:49
Za 27/08	03:16-15:51
Zo 28/08	04:31-17:17

september

Za 03/09	09:36-21:59
Zo 04/09	10:11-22:36
Za 10/09	01:39-14:11
Zo 11/09	03:06-15:46
Za 17/09	08:35-21:02
Zo 18/09	09:19-21:45
Za 24/09	01:47-14:16
Zo 25/09	02:56-15:33

LW te :

Boulogne	43 min. vroeger
Calais	19 min. vroeger
Duinkerke	9 min. vroeger
Nieuwpoort	2 min. vroeger
Zeebrugge	8 min. later
Vlissingen	30 min. later

Excursiekalender SWG – 2016

- **Zondag 18 september : De Panne.**
Afspraak : 8 uur 30 - aan het einde van de Dynastielaan. Bram Conings zal kruien.
Laagtij Nieuwpoort om 9 uur 20 - mTAW -0,15
- **Zondag 2 oktober : Raversijde.**
Afspraak : 8 uur 30 - Zeedijk ter hoogte van Domein Prins Karel, voor de roze villa. In samenwerking met NP Middenkust.
Laagtij Oostende om 9 uur 13 - mTAW 0,27
- **Zaterdag 19 november : Koksijde Ster der Zee.**
Afspraak : 9 uur 30 - op het einde van de Prof. Blanchardlaan
Laagtij Nieuwpoort om 10 uur 44 - mTAW 0,12

- **Zondag 18 december : Eindejaarsexcurisie De Panne.**
Afspraak : 9 uur 30 uur aan het einde van de Dynastielaan. Daarna samenkomst en mogelijkheid om picknick op te eten in Bezoekerscentrum De Nachtegaal, Olmendreef 2, De Panne.
 Laagtij Nieuwpoort om 10 uur 29 – mTAW – 0,03.

Excursiekalender Slak-In-Du 2016

Contactpersoon: Franky Bauwens. (franky_bauwens@hotmail.com)

- Zondag 10 juli : **Hannecaertbos + Ter Yde** van 9 tot 12 uur.
Afspraak : Nog te bepalen
- Zondag 7 augustus : **Oostvoorneduinen** van 9 tot 12 uur.
Afspraak : Nog te bepalen
- Zaterdag 27 augustus : **Doornpanne – 2 x** van 9 tot 12 uur.
Afspraak : IWVA Intercommunale Waterleidingsmaatschappij van Veurne
 Ambacht Doorpannestraat 2, 8670 Koksijde
Tramhalte: Oostduinkerke Schipgat
- Zaterdag 24 september **volledige dag Combi-excurisie in Oostends krekengebied**
Afspraak : 9 uur 30. Plaats nog te bepalen.

Excursieprogramma Nederlandse SWG – 2016

* Vooraf aanmelden bij Mick Otten (06-28964475 of mjotten@kabelfoon.nl).

- **Zaterdag 23 juli** : excursie naar **Borssele, de Kaloot en Westkapelle**. Het is bij Westkapelle pas om 23.35 uur laag water, dus een zaklantaarn is nodig. Vorig jaar was het zeer spectaculair in het donker! Voor die tijd gaan we bij Borssele kijken of er nog vissen e.d. uit het ‘filterkanaal’ van de kerncentrale komen en het strand van de Kaloot op om in de hoogwaterlijn aanspoelsel te zoeken.

Tussentijds kunnen we – afhankelijk van het weer - picknicken op het strand (vergeet de vulling van je picknickmand niet) of ergens wat gaan eten.

Afspraak : 16 uur *

- **Zaterdag 24 september** : excursie naar **Neeltje Jans**. We gaan zien of er nog wat veranderd is aan de getijdepoel. Misschien vinden we weer eens Koffieboontjes.

Afspraak : 13 uur *

- **Zaterdag 22 oktober** : excursie naar **Yerseke**. Een ‘gouwe ouwe’-plek waar we het tunneltje en omgeving gaan afspeuren op zoek naar (nieuwe?) exoten.

Afspraak : 13 uur *

- **Zaterdag 19 november** : excursie naar **Kattendijke**, onze voormalige favoriete stek aan de Oosterschelde. Misschien vinden we weer de Zeekreeft op de ons bekende plek.

Afspraak : 10 uur 45 *

- **Zaterdag 17 december** : excursie naar **Kats**. We gaan stenen keren aan de noordzijde van de buitenkant van de haven en daarna de pontons bekijken.

Afspraak : 9 uur 45 *

Enkele strandwaarnemingen te Koksijde in 2015 en januari 2016

Marie-Thérèse Vanhaelen

Daar ik slechts occasioneel een strandtocht kon maken in 2015, moest ik me tevreden stellen met wat ik tijdens die tien strandbezoeken (en dan nog niet op topdagen zoals vries- of stormweer) waarnam. Zoals gewoonlijk focus ik me op organismen die weinig aanspoelen en soms niet gemeld worden en ook opvallend grote strandingen van een bepaalde soort.

Op 23 januari 2015 telde ik 18 lege Kokkeldoubletten *Cerastoderma edule* en één levende.

Op 8 februari 2015: 27 doubletten van de Otterschelp *Lutraria lutraria* tussen 3 en 7 cm; drie hadden nog vleesresten.

Diezelfde dag was er een opvallende stranding van verse Stevige strandschelp *Spisula solida* tussen de twee strandhoofden; het waren er meer dan 200. De meesten waren levend (vijf aangeboorden, uiteraard leeg). Ertussen lagen twee levenden en één leeg doublet van de Geknotte strandschelp *Spisula subtruncata*. *Spisula solida*-strandingen doen zich meestal voor op dezelfde locatie; in de nabijheid van Ster der Zee.

Op 2 april 2015 spoelden twee zeer grote Japanse bessenwieren *Sargassum muticum* aan met lengtes van $\pm 1,5$ meter. Meestal vinden we van deze soort slechts kleine fragmenten. Dezelfde dag lagen er talrijke kluwens Zeecypres *Sertularia cupressina*; in één ervan zaten er verscheidene kolonies Gekromde zeeborstel *Hydrallmania falcata* en hierop vond ik vele tientallen eikapsels mét dooier van de Fuikhoorn *Nassarius reticulatus*, dus uiterst vers.

Op 20 september 2015 zag ik slechts één Zeepaddenstoel *Rhizostoma pulmo* en twee Kompaskwallen *Chrysaora hysoscella* bij de eblijn te Sint-André (Oostduinkerke) en telde er 15 verse eiertrosjes van de Zeekat *Sepia officinalis*.

Op 20 oktober 2015 vond ik een uiterst grote schaarppoot van de Blaasjeskrab *Hemigrapsus sanguineus*; de palmbreedte bedroeg 19 mm (tot nu toe het record van de exemplaren die ik reeds verzamelde.) Weerom lagen er *Spisula solida*, 57 in totaal; hiervan waren er 11 levenden die bezet waren met kolonies Zeecypres *Sertularia cupressina*.

Van 22 oktober 2015 vermeld ik een vondst van een Tapijtschelp *Venerupis corrugata* (= *senegalensis*) mét het dode dier. Het is reeds vele jaren geleden dat deze soort mét het dier aanspoelde; de verse doubletjes zijn zo goed als altijd leeg.

Op 18 november 2015 deed ik een tamelijke zeldzame vondst: een levende Wulk *Buccinum undatum*. De voorgaande nacht had het wel stevig gewaaid, vandaar..

Nog op 18 november lagen er meer dan 50 kleppen van de Ruwe boormossel *Zirfaea crispata* en van de Afgeknotte strandgaper *Mya truncata* twee verse doubletten en meer dan 50 recente kleppen.

Op 7 december spoelden er van deze laatste soort zelfs meer dan 30 doubletten en 80 verse kleppen aan, tussen enkele honderden volwassen lege Tapijtschelpen van ± 5 cm, allemaal onze inheemse soort.

In januari 2016 was ik vijfmaal op het Koksijdse strand; op vier van die dagen zag ik nog enkele bijzonderheden:

Op 14 januari 2016 zijn er vele honderden verse eerstejaars *Venerupis corrugata* aangespoeld; vooral vanaf Ster der Zee tot Sint-Idesbald. Er tussen waren geen Aziatische tapijtschelpen *Ruditapes philippinarum* te vinden, de soort die zich (mogelijk reeds vanaf 2011) voor de Belgische Oostkust gevestigd heeft (Kerckhof, 2014). In 1996 vond ik voor de eerste maal doubletten Aziatische tapijtschelp aan de Zuidkust van Bretagne (Penthièvre en les Sables Blancs). Wat onze Westkust betreft: zelf vond ik nooit deze soort op het strand. Van de Gevlamde tapijtschelp *Venerupis rhomboides* werden er wel enkele gevonden in Koksijde, Ster der Zee, namelijk één op 19 januari 2004 (MJ), één op 3 februari 2004 (MV) en één op 4 januari 2005 (MV), alle drie uiterst verse doubletjes. Sindsdien trof ik er nooit nog aan. We blijven wel uitkijken naar de nieuwkomer.

Na een week licht vriesweer, zijn er op 25 januari 2016, 125 zeer verse, doch lege doubletten aangespoeld van de Otterschelp *Lutraria lutraria* (7 à 8 cm); deze werden verzameld, zodat het mogelijk was, de dag nadien nog nieuw aangespoelde exemplaren te tellen: het weren er 218 en tussen de rotsblokken van het strandhoofd nog enkele tientallen. Dit is mijns inzien toch vermoedelijk een bevestiging dat de soort nog steeds vóór onze kust leeft. Er waren nog steeds honderden pakketjes verse eikapsels van de Fuikhoorn *Nassarius reticulatus* afgezet, velen met dooierinhoud. (vroeg!).

Nog twee interessante, zeldzaamheden werden verzameld op 26 januari 2016:

Één eikapsel van de Golfrog *Raia undulata* met de dooslengte zonder de horens 9,5 cm en 5 cm breed. Van 1990 tot 2016 heb ik slechts 14 eikapsels van de Golfrog gevonden, allemaal in Koksijde, doch het is nu wel al 14 jaar gelden dat ik er nog één vond van deze soort. Vier schilden van de Blauwpootzwemkrab *Liocarcinus depurator*.

Ik sluit af met één verse Purperslak *Nucella lapilus*, gestrand op 28 januari 2016.

Summary

The author reports on her beach combing results in 2015 and January 2016 on the Belgian coast in Koksijde, mainly on molluscs, but also some jellyfish, hydrozoans, the brown seaweed *Sargassum muticum*, and egg capsule of the undulate ray *Raja undulata* and some carapaces of the swimming crab *Liocarcinus depurator*. (G.R.)

(MJ: Marianne Janssens, MV: Marie-Thérèse Vanhaelen)

Ter Yde 1 - 8670 Oostduinkerke

Bijzondere vondsten - verslag nummer 8

Hans De Blauwe

Dit verslag start op 1 september 2015 en loopt tot eind januari 2016. In dit verslag worden de waarnemingen opgenomen die niet in een apart artikel verschijnen en anders verloren gaan. Enkele leden maken voor de cursus natuurgids een studie over de aanspoelsels op de westkust. Bijgevolg zullen we van oktober 2015 tot oktober 2016 geen bijzondere strandvondsten opnemen van de Franse grens tot aan de havengeul van Nieuwpoort. Een uitzondering die ik wil maken op deze regel zijn de kwallen, omdat in deze rubriek toch steeds een continuïteit in de kwallenwaarnemingen zit. Daarnaast is er ook aandacht voor de kruiactiviteiten van aan de westkust, die we hier wel blijven vermelden.

Het najaar werd gekenmerkt door hoge temperaturen, de gemiddelde temperatuur bleef in de drie laatste maanden van 2015 steken op 10 graden. Dit ging gepaard met een flinke aanvoer van lucht uit zuidelijke richtingen. Dit zorgde voor vrij veel uitzonderlijke waarnemingen op de stranden van het westen en zuiden van Engeland. Daar meldden ze veel plastic met eendenmosselen en tientallen Columbuskrabben *Planes minutus*, afkomstig van de Amerikaanse kusten. Ook Bezaantjes *Verella vellella* spoelden er plaatselijk massaal aan. Wat door het Kanaal naar de zuidelijke bocht van de Noordzee dreef, bereikte onze stranden niet door de aanhoudende afluiddige wind. In het noorden van Nederland echter was de wind af en toe iets meer aanlandig en daar spoelden soms visbakken aan afkomstig van de Kanaalkust van Bretagne en Engeland. Voor onze kust bleef het wachten tot 14 januari eer een stevige noordwestenstorm opstak met windsnelheden tot 110 per uur. Meteen spoelden heel wat dode zeevogels aan, zonder olie, o.a. Jan-van-genten *Morus bassanus*, Alken *Alca torda* en Zeekoeten *Uria aalge*. Een paar dagen later, toen de wind weer afluiddig werd, lagen bepaalde stranden vol materiaal dat over de zeebodem met de onderstroom het strand bereikte. Geen wonder dat de meeste waarnemingen in dit verslag met die storm betrekking hebben. De storm werd gevolgd door een weekje met matige nachtvorst waarna de temperatuur weer iets boven het gemiddelde steeg.

Wieren en planten

Groot zee gras *Zostera marina* (foto 1), een zaadplant die aangepast is aan een leven in zeewater, was vroeger algemeen in de Zuiderzee, tot een ziekte de soort uitroeide. Nu tracht men ze te herintroduceren. Wij kennen deze plant van de lage waters tijdens onze reizen naar Bretagne. Bij ons zijn er geen meldingen geweest van deze plant tot Hans De Blauwe 5 plantjes of fragmenten ervan vond op het strand van Zeebrugge op 26 november 2015. Ze lagen aangespoeld tussen wierfragmenten en zijn vermoedelijk afkomstig uit het Kanaal. Het posten ervan op waarnemingen.be stimuleert andere waarnemers om deze zeldzaamheid te zoeken en op 28 november melden Indra Jacob en

Wout Opdekamp 8 planten (fragmenten) van Zeebrugge. De aandacht was gewekt en op 5 en 6 december vinden Johannes Jansen, Joachim Bertrands en Annelies Jacobs telkens 1 plantje in wier gedraaid op hetzelfde strand. Op de SWG excursie van 16 januari 2016 op het strand aan het Oosterstaketsel te Oostende vinden we 5 planten (fragmenten) in ondergestoven wierpakketten nadat het wegschoppen van het zand. Op 17 januari vind Hans De Blauwe nogmaals 5 planten(fragmenten) op het strand van Zeebrugge en op 21 januari ontdekt Omer Rappé een plantje op het strand van Raversijde. Deze soort werd bij ons niet eerder gezien, ook Francis Kerckhof herinnert dit zich niet. Vreemd dat er in drie maanden tijd 26 exemplaren gemeld worden. Het betrof steeds bladeren van een halve centimeter breedte en een lengte tot maximaal een halve meter. In enkele gevallen was een wortelstok aanwezig.

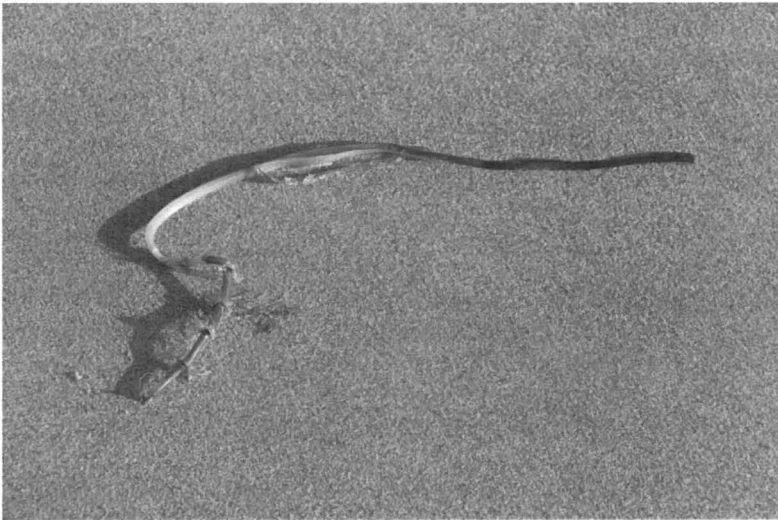

Foto 1: *Zostera marina* - Oostende Oosterstaketsel 16 januari 2016 (Foto: Tom Ameye)

Wakame *Undaria pinnatifida* is al jaren gevestigd te Zeebrugge en door de warme winter en gebrek aan foeragerende meerkoeten zijn ze in januari 2016 mooi uitgegroeid. Het is de eerste keer dat Hans De Blauwe ze in deze tijd van het jaar ook aantreft met de krullen waarin de sporen gevormd worden, normaal is dit pas op het einde van de zomer. De wieren die er in januari staan zijn allen nieuwe, gevestigd uit sporen van het najaar van 2015.

Vissen

Tim Caers ontdekte op 30 december 2015 15 exemplaren van de Vijfdradige meun *Ciliata mustela* verstoep in plassen tussen stenen van een strandhoofd te Middelkerke, op 1 januari 2016 vond hij er een Slijmvis *Lipophrys pholis*.

De storm van 14 januari 2016 wierp heel wat dode vis op het strand: op 17 januari vonden Filip De Ruwe en Misjel Decler een Grijsze trekkervis *Balistes capriscus* (foto 2) te Nieuwpoort aan het Oosterstaketsel. Martijn Roos vond er een Hondshaai *Scyliorhinus canicula*. Op 18 januari trokken Jan Mees, Wim Decock en Jonas Mortelmans naar het strand aan het oosterstaketsel te Oostende en vonden er ontzettend veel dode vis: Bot *Platichthys flesus*, Haring *Clupea harengus*, Hondshaai *Scyliorhinus canicula*, Kleine pieterman *Echiichthys vipera*, Vijfdradige meun *Ciliata mustela*, Schar *Limanda limanda*, Gehoorde slijmvis *Parablennius gattorugine*, Tarbot *Scophthalmus maximus*, Wijting *Merlangius merlangus* en Zeedonderpad sp. Op 19 januari vond Johan Devos een Schar, *Limanda limanda* en een Tong *Solea solea* aan het Oosterstaketsel te Nieuwpoort en Hans Vansteenbrugge zag er een Hondshaai *Scyliorhinus canicula*.

René Billiau geeft op de site van de Strandwerkgroep een overzichtje van de vangst van Kleine Pieterman gedurende 5 jaar kruien, hieronder is dit overzicht in een tabel gegoten. 2015 was een jaar met veel van die gevaarlijke visjes.

2011		2012		2013		2014		2015	
6/5	2	7/05	7	7/01	1	7/06	1	24/04	15
1/08	21	9/07	7	28/04	6	7/08	21	25/04	16
17/08	21	13/07	12	29/04	3	22/08	1	14/05	1
18/08	11	22/07	45	30/04	3	6/09	16	11/07	20
20/08	14	23/07	17	17/06	28	15/09	48	1/08	41
2/09	21	17/08	12	26/06	64	18/09	52	2/08	86
4/09	9	19/08	9	6/07	16	27/09	15	11/08	60
15/09	4	3/09	7	6/07	26	11/10	4	19/08	63
1/10	3	22/10	1	7/07	17	29/10	1	24/10	5
31/10	12			26/07	3	11/11	2	3/11	6
5/11	17			7/10	26	13/11	6	14/12	2
				28/11	1	29/11	7	15/12	2
TOTAAL	135		117		194		174		317
GEMIDDELD	12,3		13,0		16,2		14,5		26,4

Krabben, pokken

René Billiau ging kruien ter hoogte van de Rampe te De Panne. Hij ving naast gewone zwemkrabben *Liocarcinus holsatus* ook Grijsze zwemkrabben *Liocarcinus vernalis*, nl. 5 ex op 3 november 2015, 6 ex op 14 december 2015 en 5 ex op 15 december 2015. Nog ander waarnemingen van de Grijsze zwemkrab liepen binnen van kruiers: 1 op 10 september te Raversijde (Jan Ranson), 10 op 31 oktober te Oostduinkerke (Bram

Conings, Tom Ameye) en 20 op 1 november 2015 te De Panne (Bram Conings en Sebastiaan Hanouille).

De Fluwelen zwemkrab *Necora puber* wordt bij ons weinig gemeld. Tussen 1 september 2015 en eind januari 2016 zijn er 6 meldingen met in totaal 8 exemplaren/vervellingshuidjes van Knokke, Heist Zeebrugge, Wenduine en Oostende (Robbe Cool, Joachim Pintens, Elie Coremans, Jan Mees, Wim Decock, Jonas Mortelmans, Antoon Ovaere en Hans De Blauwe). Op 17 januari 2016 spoelde een stuk plastic met Ritspokken *Verruca stroemia* aan te Zeebrugge (Hans De Blauwe).

Mosdiertjes

Op 17 januari 2016 vond Hans De Blauwe een aangespoeld plastic voorwerp te Zeebrugge en vond daarop *Aetea anguinea*, *Schizomavella teresae*, *Schizomavella linearis*, Wimpermosdiertje *Bicellariella ciliata*, *Turbicellepora avicularis*, Puimsteenmosdiertje *Cellepora pumicosa*, Breedbladig mosdiertje *Flustra foliacea* en *Plagioecia patina*.

Kwallen

Vanaf 1 september 2015 zijn nog 40 meldingen gedaan van in totaal 81 Kompaskwallen *Chrysaora hysoscella*. De laatste waarneming is van 6 november 2015. Er is ook een late melding van Serge Allein van een Oorkwal *Aurelia aurita* op 9 oktober 2015 te Oostende.

Met 24 meldingen van 28 Zeepaddenstoelen *Rhizostoma pulmo* is dit wel het magerste jaar in lange tijd, de eerste werd gezien op 19 juli, de laatste op 27 december 2015.

Volwassen exemplaren van de Amerikaanse ribkwal *Mnemiopsis leidyi* waren opgemerkt in het Boudewijnkanaal in augustus maar na de lozing van sterk verontreinigd bluswater waren er even geen waarnemingen. Op 13 september 2015 vond Hans De Blauwe terug onvolwassen exemplaren op deze locatie. Op 4 oktober 2015 kwamen ze er massaal voor, nog steeds in een onvolwassen stadium van minder dan 2 cm lengte. Op 10 november 2015 waren er ook tientallen te zien in de jachthaven van Zeebrugge. Tussen 1 september en 28 oktober zijn er ook nog enkele opgemerkt op het strand te Zeebrugge (Hans De Blauwe, Caroline De Wulf), Oostende (Serge Allein, Reinoud Allaert) en Nieuwpoot (René Billiau).

Dodemensduim *Alcyonium digitatum* spoelde aan op 8 september 2015 te De Panne (René Billiau). Op 18 januari 2016 vonden Wim Decock, Jonas Mortelmans en Jan Mees te Oostende er ook eentje maar ook duizenden slibanemonen *Sagartia troglodytes* en een Zeedahlia *Urticina felina*.

Zeezoogdieren

Op 28 januari 2016 werden dicht bij het strand, ter hoogte van Raversijde 1, mogelijk 2 Bultruggen *Megaptera novaeangliae* opgemerkt.

Summary

Main observations on marine organisms along the Belgian coast in de period 1 September 2015-31 January 2016 include some fragments of the seagrass *Zostera marina* (absent in situ in Belgium), the alien brown seaweed wakame *Undaria pinnatifida*, that is thriving in the harbour of Zeebrugge, a good summer for lesser weever *Echiichthys vipera*, a trigger fish *Balistes capriscus* (foto 2) at Nieuwpoort and an observation of 1 or 2 humpback whales *Megaptera novaeangliae* in front of Raversijde. (G.R.)

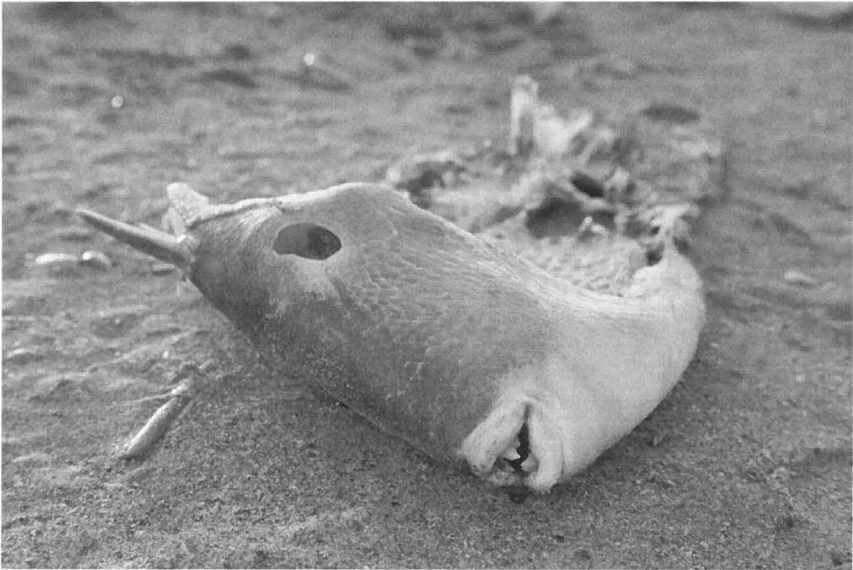

Foto 2 : Grijze trekkervis *Balistes capriscus* 17/01/2016 – Nieuwpoort (foto: Misjel Decler)

**Watergang 6
8380 Dudzele**

Verslag van de opvallendste waarnemingen tijdens de winter 2015/2016 op het strand te Koksijde

Ingrid Jonckheere (1), Hilde Busschaert (2), Aäron Fabrice (3),
Rudy Balcaen (4)

Inleiding

In dit verslag sommen we de opvallendste organismen op die we tijdens de weerkundige winter 2015-2016 hebben waargenomen in de omgeving van de twee lange strandhoofden te Koksijde.

Na de herfststorm van eind november 2015 was het wachten tot 14-15 januari 2016 voor de eerste winterstorm de kop opstak en het strand weer rijkelijk bezaaid lag met aanspoelsel. Een tweede storm volgde exact een maand later tijdens de nacht van 14 op 15 februari. Ook tussendoor bezochten we het strand en de twee strandhoofden van dit artikel meermaals. Dit leverde enkele interessante waarnemingen op.

Woensdag 30/12/2015 – omgeving strandhoofd Ster der Zee

Er lag weinig aanspoelsel op het strand en de wind blies uit het zuiden. De zee was opvallend ver teruggetrokken, dit was reeds zo vanaf zondag 27 december. Er was een zone van minstens 30 meter zand tussen de laatste losse stenen van het strandhoofd en de zee.

Nabij de laagwaterlijn zagen we tal van levende Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus*, sommige helemaal ingegraven andere half bloot. Ook Zaagjes *Donax vittatus* en Nonnetjes *Macoma balthica* leefden in deze zone in situ.

Daar waar het strandhoofd uitloopt met nog enkele losliggende stenen vonden we levende Gewone zeester *Asterias rubens* en Gewone zeeappel *Psammechinus miliaris*. In de poeltjes tussen het einde van het strandhoofd en de laagwaterlijn zwommen enkele Gewone slangsterren *Ophiura ophiura*. Het opvallendst echter was dat in we in deze poeltjes in totaal zes Vijfdradige meunen *Ciliata mustela* (foto 1) aantroffen en één Gewone zeedonderpad *Myoxocephalus scorpius*. Ingrid zag deze laatste heen en weer zwemmen en herinnerde zich dat Marco Faasse haar ooit vertelde dat de mannetjes hun eitjes bewaken tegen rovers. Ze bestudeerde het gedrag van de Zeedonderpad en ontdekte zo een pakketje eitjes. De Zeedonderpad paait van december tot maart. De eitjes worden in trosjes tussen de stenen gelegd. Als de eitjes na een vijftal weken uitkomen is zijn taak volbracht.

Op het strandhoofd troffen we nog de volgende organismen aan: één Geschubde zeerups *Lepidonotus squamatus*, Grote paardenanemoon *Actinia equina*, Slibanemoon *Sagartia troglodytes* en Zebra-anemoon *Actinia striata*, Muiltjes *Crepidula fornicata*, Schaalhorens *Patella vulgata*, Purperslakken *Nucella lapillus*, Aziatische oesters *Crassostrea gigas*, Gewone alikruikken *Littorina littorea*, Mossels *Mytilus edulis* en de

drie soorten zeepokken: de Gewone zeepok *Semibalanus balanoides*, de Gekartelde zeepok *Balanus crenatus* en de Nieuw-Zeelandse zeepok *Elminius modestus*.

Foto 1: Vijfdradige meun *Ciliata mustela* –Koksijde 30/12/2015 (foto: R. Balcaen)

Eerste winterstorm 14-15 januari 2016

We bezochten het strand vanaf de 15de januari meerdere keren. De eerste dagen na de storm lag het aanspoelsel over het volledige strand verspreid. Hieronder volgt een opsomming van de gevonden organismen met een korte bespreking bij enkele bijzondere waarnemingen.

Schelpdieren

De opvallendste schelpdieren die we aangetroffen waren de honderden exemplaren Gewone otterschelp *Lutraria lutraria* waaronder enkele levend met uitgestoken siphon (foto 2). Sommige exemplaren probeerden zich terug in te graven.

We vonden ook een levende Aziatische tapijtshell *Ruditapes philippinarum*, een nieuwe soort voor het strand van Koksijde.

In vergelijking met het aanspoelsel na de herfststorm 2015 (Jonckheere & Fabrice, 2016) spoelden er heel wat minder levende Afgeknotte gapers *Mya truncata* en Wijde mantels *Chlamys opercularis* aan.

Er lagen wel opvallend veel levende Wulken *Buccinum undatum* en er waren ook talrijke grote legsels aangespoeld waaronder heel wat met opgedroogde dooiers.

Foto 2 : *Lutraria lutraria* Koksijde 15/01/2016 (foto I. Jonckheere)

Verder noteerden we nog:

Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* >1000 waaronder veel levende exemplaren

Messchede *Solen marginatus* enkele lege doubletten

Kleine Zwaardschede *Ensis minor*, niet recent, een doublet en enkele losse kleppen

Kokkel *Cerastoderma edule*, een paar levende exemplaren en enkele lege doubletten

Gewone tapijtschelp *Venerupis senegalensis*, enkele levend, massaal veel lege doubletten

Gedoornde hartschelp *Acanthocardia echinata* enkele levend en een paar losse kleppen

Halfgeknotte strandschelp *Spisula subtruncata* enkele levend, lege doubletten

Stevige strandschelp *Spisula solida*, enkele levend, enkele lege doublet

Grote strandschelp *Mactra stultorum*, enkele levend, veel losse kleppen en lege doubletten

Nonnetje *Macoma balthica*, enkele levend, veel lege doubletten

Zaagje *Donax vittatus*, enkele levend, veel lege doubletten

Mossel *Mytilus edulis*, levend algemeen

Witte boormossel *Barnea candida* enkele levend

Amerikaanse boormossel *Petricolaria pholadiformis* enkele levend en lege doubletten

Witte dunschaal *Abra alba*, massaal levend

Tere platschelp *Tellina tenuis*, lege doubletten

Rechtsgestreepte platschelp *Tellina fabula*, lege doubletten

Muiltje *Crepidula fornicata*, algemeen levend

Gewone tepelhoorn *Natica catena*, enkele levende en vers lege horentjes

Gevlochten fuikhoorn *Nassarius reticulatus*, enkele honderden lege horentjes

Zeekat *Sepia officinalis* enkele schilden

Stekelhuidigen

De grootste hoeveelheid zeesterren lag ten westen van het strandhoofd Ster der Zee. Opvallend was dat de meeste slangsterren niet op dezelfde plaats aanspoelden als de zeesterren. Er was een aanspoelselbank waar de Gewone slangsterren *Ophiura ophiura* bijeen lagen en een zone waar de Gewone zeesterren *Asterias rubens* te vinden waren (foto 3 en 4).

Gewone zeester *Asterias rubens*, levend >1000, ook exemplaren met drie en vier armen.

Gewone slangster *Ophiura ophiura*, levend >1000

Slibanemoon *Sagartia troglodytes* >100

Zeedahlia *Urticina felina*, 1 exemplaar op schelp *Lutraria spec.*

Zeeanjelier *Metridium senile*, enkele

Gewone zeeappel *Psammechinus miliaris*, levend honderden

Zeeklit *Echinocardium cordatum*, veel leeg

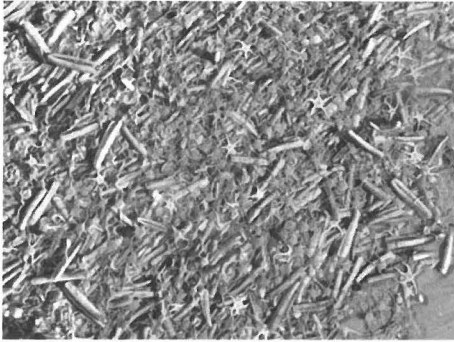

Foto 3: Aanspoelselbank met Gewone slangster *Ophiura ophiura* 16/02/2016 Koksijde (foto: I. Jonckheere)

Foto 4: Aanspoelselbank met Gewone zeester *Asterias rubens* 16/02/2016 Koksijde (foto: I. Jonckheere)

Krabben

Vonden we op het Koksijdse strand na de herfststorm in 2015 nauwelijks een krab of krabbenschild, dan kwam daar na de eerste winterstorm verandering in. We vonden enkele levende Gewone strandkrab *Carcinus maenas* en enkele levende Gewone zwemkrabben *Liocarcinus holsatus* en een schild van de Helmkrab *Corystes cassivelaunus*, deze soort spoelt na stormen wel vaker aan op de stranden van de Westkust. Daarnaast vonden we ook een twintigtal levende Kleine heremietkreeften *Diogenes pugilator*.

Wormen

Driekantige kalkkokerworm *Pomatoceros triqueter* lege kokers op schelpen

Perkamentkokerworm *Chaetopterus variopedatus*, fragmenten van kokers

Mosdierkje

Bladachtig hoornwier *Flustra foliacea*, veel

Blaascelpoliep *Vesicularia spinosa*, veel

Doorschijnende zeevinger *Alcyonidium gelatinosum* op een schelp

Holtedieren

Haringgraat *Halecium halecinum*, 1 exemplaar

Zeecypres *Sertularia cupressina*, veel

Gewone zeespriet *Nemertesia antennina*, enkele

Zeedennetje *Abietinaria abietinaria*, enkele

Gekromde zeeborstel *Hydrallmania falcata*, enkele

Ruwe zeerasp *Hydractinia echinata* op schelpen

Vissen

Bot *Platichthys flesus* 1 exemplaar dood

Bruinvis

Op 12 februari vonden Rudy en Hilde een Bruinvis *Phocoena phocoena* van 1 m 40 groot op het strand. Het dier leek uiterlijk niet gekwetst. Het werd door de brandweer van het strand gehaald en opgehaald door de het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen voor wetenschappelijk onderzoek, onder meer naar de doodsoorzaak.

Tweede winterstorm 14-15 februari 2016

De auteurs bezochten hetzelfde stukje strand vanaf de 16de februari meerdere keren. Alle hierboven bij de eerste winterstorm opgesomde organismen werden terug waargenomen uitgezonderd de Aziatische tapijtschelp *Ruditapes philippinarum*. Deze keer troffen we ook geen levende Gewone otterschelpen *Lutraria lutraria* aan, wel weer honderden lege doubletten, zowel juveniele als volwassen exemplaren.

Wat opviel is dat er opnieuw heel wat levende Wulken *Buccinum undatum* en grote eikapsels van deze soort werden gevonden.

Tijdens de vorige winterstorm noteerden we geen levende Aziatische oesters *Crassostrea gigas*, deze keer telden we er een tiental.

We vonden ook een legsel van een Pijlinktvis – *Loligo spec.* Op dit legsel ontdekte Ingrid een levende Gewone hooiwagenkrab *Macropodia rostrata*. Verder spoelden ook een 30-tal dode Helmkrabben *Corystes cassivelaunus* aan. Ditmaal geen schilden maar volledige dieren, zowel mannetjes als vrouwtjes alle vers dood en één levend exemplaar. We noteerden ook enkele Breedpootkrabbetjes *Portunus latipes* en één volwassen Noordzeekrab *Cancer pagurus*.

Bijzonder was ten slotte de vondst van een levend Goudkammetje *Pectinaria koreni*.

Ook de volgende soorten werden enkel tijdens de tweede winterstorm opgemerkt:

Vissen

Zeedonderpad *Myxocephalus scorpius* 1 dood

Hondshaai *Scyliorhinus caniculus* eikapsels

Stekelrog *Raja clavata* eikapsels

Mosdiertjes Een struikje Harige vliescelpoliep *Electra pilosa* met lange proximale stekel. Zeevitrage *Conopeum reticulum* op schelpklep *Lutraria* spec.

Bespreking

Wat opvalt is dat tijdens de winter 2015/2016 weer eens gigantisch veel Gewone zeesterren *Asteria rubens* en Gewone slangsterren *Ophiura ophiura* aanspoelden en niet enkel aan de Westkust. Dit fenomeen werd al meermaals besproken in De Strandvlo (Vanhaelen, 1998; Jacobs, 1999). Vanhaelen (1998) dacht dat er misschien een verklaring te vinden is bij het innemen van schoongeveegde plaatsen na strenge winters maar de voorbije jaren werd het amper winter. Jacobs (1999) vond dat deze hypothese niet gesteld kon worden zonder een eveneens uitzonderlijk aangegroeide voedselbron aan te duiden. Toen hij deze bedenking maakte in 1999 spoelden er massaal Halfgeknotte strandschelpen *Spisula subtruncata* aan. Deze soort spoelt nu veel minder levend of leeg aan op de stranden van de Westkust en er kan ook niet meteen een andere schelpdier opgenoemd worden die massaal levend te vinden is. Het kan ook dat de dieren van elders afkomstig zijn, bvb van meer zuidelijke mosselbanken. Mossels zijn een bekende voedselbron voor zeesterren. Of zijn er ieder jaar evenveel exemplaren maar leven ze het ene jaar wat dieper in zee dan het andere jaar?

De eerste auteur bekeek 500 exemplaren van de tijdens de winter op het Koksijdse strand aangespoelde Otterschelpen. Er werd bij het bestuderen van de levende exemplaren gekeken naar de kleur van de siphon, schelpen werd de mantellijn gevolgd, dit is het duidelijkste en meest betrouwbare bij de lege determineermerk om de Gewone otterschelp *Lutraria lutraria* te onderscheiden van de Hoekige otterschelp *L. angustior*. Bij *Lutraria lutraria* is de onderkant van de mantelbocht over zijn ganse lengte, tot in de punt, gescheiden van de onderkant van de mantellijn, zodat er een wigvormige (V-vormige) ruimte tussen blijft. Bij *Lutraria angustior* is de onderkant van de mantelbocht evenwijdig en zeer dicht bij de onderkant van de mantellijn, minstens voor 1/3 of meer, soms zelfs geheel samenvloeiend met de mantellijn (Holme, 1959; Vanhaelen & Kerckhof, 2002).

Alle bestudeerde exemplaren bleken Gewone otterschelpen *Lutraria lutraria* te zijn. Dit is toch wel opmerkelijk wanneer je weet dat tot in 2001 de enige Otterschelp die langs de Belgische kust gevonden werd de Hoekige otterschelp *Lutraria angustior* (Philippi, 1854) was. Deze dieren leven verder uit de kust en vrij diep ingegraven en het vinden van een exemplaar was in die tijd zeer uitzonderlijk en steeds waardevol genoeg voor een vermelding in de Strandvlo (o.a. Vanhaelen, 1994 en 1995; Jonckheere, 1996; Severijns, 1996). Deze tijd is lang voorbij.

Ook opvallend is dat er toch wel een groot aantal levende Wulken *Buccinum undatum* en veel grote legsels werden gevonden deze winter. Vroeger was de vondst van een levende Wulk toch eerder een zeldzaamheid.

Tot slot mag de eerste melding van een levende Aziatische tapijtschelp *Ruditapes philippinarum* en enkele lege doubletten op het Koksijdse strand in deze bespreking niet ontbreken. Deze soort breidt zijn verspreidingsgebied duidelijk steeds verder uit.

Summary

In the framework of a nature education course the authors frequent the beach of Koksijde (Belgium) on a regular basis. This contribution reports on their findings during the meteorological winter of 2015-2016.

The first storm of the winter on 14-15 January 2016 yielded a mass stranding of the common starfish *Asterias rubens* and the brittlestar *Ophiura ophiura* and hundreds, many of them living, of the otter shell *Lutraria lutraria*, together with a living specimen of the alien carpet shell *Ruditapes philippinarum*. Apparently the rare otter shell form the 1990s, *Lutraria angustior*, seems to have disappeared.

The second storm, a full month later, again brought hundreds of otter shells, this time empty, an egg mass of squid *Loligo* spec., and some crabs like a living *Macropodia rostrata*, some 30 dead *Corystes cassivelaunus*, *Portunus latipes*...

On 12 February a dead porpoise *Phocoena phocoena* was reported. (G.R.)

Literatuur

- JACOBS, M., 1999. De zeesterren *Asterias rubens* blijven massaal aanspoelen aan de Westkust. De Strandvlo, 19(1): 41-48.
- HOLME, N.A., 1959. The British species of *Lutraria* (Lamellibranchia), with a description of *L. angustior*, Philippi. J. mar. biol. Ass. U.K., 38: 557-568
- JONCKHEERE, I., 1996. Levende *Lutraria angustior* en het harig porseleinkrabbetje aangespoeld op het strand van Koksijde. De Strandvlo, 16(2): 60-61
- JONCKHEERE, I. & A. FABRICE, 2016. Verslag van de meest opvallende waarnemingen tijdens de herfst 2015 op het strand van Koksijde. De Strandvlo 36(1): 24-27.
- SEVERIJNS, N., 1996. Vondsten van *Lutraria angustior* Philippi, 1844 met dood dier en *Ensis arcuatus* (Jeffreys, 1968) met vleesresten. De Strandvlo, 16(2): 76-77
- VANHAELLEN, M.-TH., 1994. Eindejaarsexcursie: Westhoekstrand, De Panne, op 19 december 1993. De Strandvlo, 14(2): 64-67
- VANHAELLEN, M.-TH., 1995. *Lutraria angustior* (Philippi, 1844) met vers dier te Koksijde. De Strandvlo, 15(3): 116-116
- VANHAELLEN, M.-TH., 1998. Overrompelende stranding van zeesterren *Asterias rubens* tijdens paasweek 1998 te Koksijde-Oostduinkerke. De Strandvlo, 18(2): 57-59.
- VANHAELLEN, M.-TH. & F. KERCKHOF, 2002. De ovale otterschelp *Lutraria lutraria* (Linnaeus, 1758) een nieuwe soort voor de Belgische fauna De Strandvlo, 22(3-4): 84-94.

(1) Sint-Idesbaldusstraat 20 bus 402, 8670 Koksijde

(3) R. Buylestraat 11, 8670 Koksijde

(2,4) Karel Vanneckestraat 14, 8670 Koksijde

Verslag van de opvallendste waarnemingen tijdens de lente 2016 te Koksijde met speciale aandacht voor het massaal aanspoelen van *Echiurus echiurus* (Pallas, 1766) op 5 juni

**Ingrid Jonckheere (1), Aäron Fabrice (2), Rudy Balcaen (3),
Hilde Busschaert (4)**

Inleiding

In dit verslag vind je een samenvatting van de waarnemingen op het strand van Koksijde tijdens de weerkundige lente van 2016.

De lente begon met een flinke storm tijdens de nacht van 5 op 6 maart. De weken daarna was het weer wat minder onstuimig met uitzondering van Paasmaandag 28 maart toen waren er rukwinden tot 100 km per uur daarna was het wachten tot eind mei voor nog een laatste stevige lentestorm. De wind draaide in die periode tussen noordoost en noordwest en dit zorgde voor heel wat aanspoelsel op het Koksijdse strand.

Ook tussen de stormen door werd het strand door de auteurs regelmatig bezocht, gemiddeld zo'n drie keer per week. Dit leverde de volgende bijzondere waarnemingen op.

Legsels van de Purperslak *Nucella lapillus* op het strandhoofd nabij Ster der Zee.

Vanaf eind februari troffen we grote groepen legsels van de Purperslak *Nucella lapillus* aan onder de stenen van het lange strandhoofd nabij Ster der Zee.

Foto 1: Legsels Purperslak *Nucella lapillus*, Koksijde 29 februari 2016 (foto: H. Busschaert)

Sinds juli 2013, toen na vele jaren van afwezigheid de eerste levende Purperslak *N. lapillus* op dit strandhoofd werd gevonden (Jonckheere, 2013) is er heel wat veranderd.

De Purperslak gedijt er goed, er zijn ondertussen enkele honderden volwassen exemplaren te vinden en dit jaar voor het eerst ook minimum 20 grote legsels (foto 1).

Zondag 6 maart – Oostduinkerke Bad tot Strandhoofd Ster der Zee.

De nacht van zaterdag 5 maart op zondag 6 maart ging de wind flink te keer. Op zondag bezochten Ingrid en Aäron het strand, meestal vind je de dag na een storm nog niet zoveel aanspoelsel maar deze keer was het anders.

Wieren

In de vloedlijn vonden we Sausijsjeswier *Sycotosiphon lomentaria* en Japans bessenwier *Sargassum muticum*.

Nabij de laagwaterlijn lag een fragment van *Laminaria digitata*.

Schelpdieren

Net zoals na de winterstorm (Jonckheere et al., 2016) waren naast de massaal aangespoelde Amerikaanse zwaardscheden *Ensis directus*, de meer dan 500 aangespoelde Gewone otterschelpen *Lutraria lutraria* de meest opvallende schelpdieren die we aangetroffen, we vonden echter geen levende dieren of exemplaren met vleesresten. Ook een 100-tal doubletten van de Stevige strandschelp *Spisula solida* sprongen in het oog.

Verder noteerden we nog:

Nonnetjes *Macoma balthica*, honderden levende en veel lege doubletten

Zaagje *Donax vittatus*, honderden levende en veel lege doubletten

Enkele levende Grote strandschelpen *Macra stultorum*, veel losse kleppen en doubletten

Algemeen, levend Muiltjes *Crepidula fornicata*

Algemeen, levend Mossels *Mytilus edulis*

Enkele levende Gewone tapijtschelpen *Venerupis senegalensis*, massaal veel lege doubletten

Doublet leeg Afgeknotte gaper *Mya truncata*,

Doublet leeg Amerikaanse boormossel *Petricolaria pholadiformis*

Levend en enkele lege doubletten Halfgeknotte strandschelp *Spisula subtruncata*

Veel levende Witte dunschaal *Abra alba*

Levend en doublet leeg Rechtsgestreepte platschelp *Tellina fabula*

30-tal lege doubletten Messchede *Solen marginatus*

>10-tal (enkele levend) Japanse oester *Crassostrea gigas*

5-tal levend Kokkel *Cerastoderma edule*

100den Schilden Gewone zeekat *Sepia officinalis*

Stekelhuidigen

De grootste hoeveelheid zeesterren lag ten westen van de lange strandhoofden van Koksijde. In vergelijking met de winterstormen lagen de Gewone slangsterren *Ophiura ophiura* en Gewone zeesterren *Asteria rubens* veel meer bijeen gespoeld. De hoeveelheid zeesterren was zeker niet kleiner dan bij de winterstormen. Het waren er weer vele duizenden. Verder zijn een honderdtal levende Gewone zeeappels *Psammechinus miliaris* zeker het vermelden waard.

Krabben

Er waren niet zoveel krabben aangespoeld. We noteerden enkele schilden van de Helmkrab *Corystes cassivelaunus*, een paar dode Gewone strandkrabben *Carcinus maenas* en Gewone zwemkrabben *Liocarcinus holsatus*.

Vissen

We vonden een grote tros eikapsels van de Hondshaai *Scyliorhinus caniculus*, ongeveer 30 exemplaren; dit waren de eerste die we aantroffen in 2016. Verder lagen er nog een 5-tal eikapsels van de Stekelrog *Raya clavata*.

Eilegels Grote tepelhoorn *Euspira catena*

We telden op zondag 6 maart in totaal 42 legfels van de Grote tepelhoorn *Euspira catena*. Deze kraagvormige legfels vonden we in de zone net ten westen van het lange strandhoofd nabij Ster der Zee tot even ten oosten van het tweede lange strandhoofd te Koksijde.

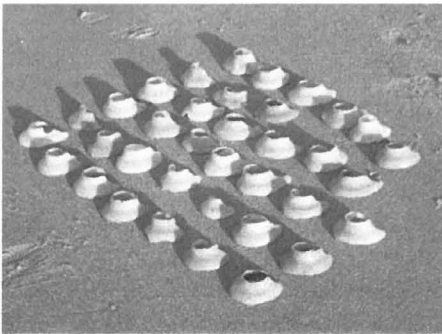

Foto 2: Eilegels *Euspira catena* (foto: I. Jonckheere.)

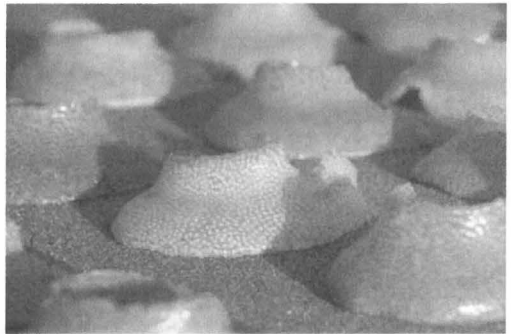

Foto 3: Eilegsel *Euspira catena* (foto: A. Fabrice.)

De legfels van *E. catena* bestaan uit aaneen gekitte zandkorrels, waarbinnen de eieren in cellen regelmatig verdeeld liggen. In ieder cel zitten 2 tot 4 eitjes en zo'n 50-tal voedingseieren. Deze dienen als voedsel voor de ontwikkeling van de embryo's (Fretter & Graham, 1962). De kragen waren tussen de 35 en 45 mm hoog en tussen de 120 en 160 cm breed. Ze voelden slijmerig aan en waren zeer soepel. Daaruit konden we afleiden dat ze zeer vers waren. Opvallend was dat de intacte legfels enkel in die hierboven vermelde zone te vinden waren, we wandelden verder op het strand tot Oostduinkerke en vonden onderweg wel nog enkele fragmenten maar geen enkel volledig legsel meer. We verzamelden een aantal van de legfels om er een foto van te maken (foto 2 en 3). Die dag vonden we geen levende Grote tepelhoorns meer, ook de maanden nadien niet. We bleven later wel eilegels van de Grote tepelhoorn op het strand vinden :

14/03 1 legsel (RB/HB)

9/04 1 legsel (RB/HB)

14/04	1 legsel (RB/HB)
17/04	8 legsels (RB/HB)
21/04	8 legsels (RB/HB)
28/04	>5 legsels (RB/HB)
30/04	10 legsels (RB/HB)
15/05	>15 legsels (RB/HB)

Eutonia indicans* en Zeedruif *Pleurobrachia pileus

Vanaf 28 maart vonden we de eerste Zeedruifjes *Pleurobrachia pileus*. Het hoogtepunt lag ongetwijfeld in het begin van mei : toen troffen we in kruinetten en op het strand duizenden Zeedruifjes aan. Vanaf begin juni vonden we de Zeedruifjes in minder grote hoeveelheden.

Op 19 april werd op het strand en tijdens het kruien de eerste *Eutonia indicans*, een klein poliepkwalletje of hydromeduse opgemerkt. We telden die dag enkele honderden exemplaren wat er op wijst dat ze ook al enige tijd daarvoor aanwezig moeten geweest zijn. Ook van deze soort verminderde begin juni het aantal exemplaren sterk.

6 mei – Kruien nabij het strandhoofd van Ster der Zee

Op 6 mei ging Rudy kruien, hij werd daarbij geassisteerd door Hilde. Het bruine slib dat massaal op het strand aanwezig was zorgde ervoor dat Rudy het al na één trek opgaf. Dat slib bestond uit verdroogd schuim van de bloei, die hevig geweest was, waarin fijne slibdeeltjes gevangen zaten. Dat was allemaal op het strand neergeslagen en deels verdroogd. De buit was mager, heel veel *Eutonia indicans* en Zeedruifjes *Pleurobrachia pileus*, 1 sprotje *Sprattus sprattus*. Wel opvallend was dat in heel korte tijd 7 Kleine pieterman *Echiichthys vipera* in het net zaten. De 20 garnalen *Crangon crangon* die ze vingen, werden toch gekookt, een koffielepeltje vol en eerlijk onder elkaar verdeeld.

21 mei - 1000-soortendag te Koksijde

De opvallendste waarnemingen tijdens de speciaal voor de 1000-soortendag georganiseerde excursie waren de vondsten van twee dode Blaasjeskrabben *Hemigrapsus sanguineus* op een strandhoofd in Koksijde. Enkele dagen later vond Ingrid nog een dode Blaasjeskrab. In de kruinetten en op het strand vonden we naast heel veel Zeedruifjes en *Eutonia indicans* ook enkele Oorkwallen *Aurelia aurita*. Grote zeenaald *Syngnathus acus* en Zandspiering *Ammodytes tobianus* waren de meest in het oog springende visjes. Op één plaats lagen in de laagwaterlijn in de nabijheid van een touw enkele tientallen Strandvlooien *Talitrus saltator*.

Vrijdag 3/06 tot maandag 6/06 - Strandhoofd Ster der Zee tot Oostduinkerke Sint-André

De laatste dagen van de weerkundige lente waaide de wind enkele dagen hevig en steeds uit noordoostelijke of noorwestelijke richting. Vanaf vrijdagavond 3 juni tot maandag 6

juni bezochten bij elk laaggetij minsten één van de auteurs het strand. Iedere dag lag er wel iets bijzonders maar het hoogtepunt was ongetwijfeld op zondag 5 juni in de vroege ochtend toen Aäron op het strand kwam en ontdekte dat er honderden Zandwormen *Echiurus echiurus* waren aangespoeld. Hij belde Ingrid uit bed en samen beleefden ze een prachtige ochtend op het strand met nog enkele verrassende waarnemingen. Hieronder volgt een opsomming van de gevonden organismen met een korte bespreking van de vondst van *Echiurus echiurus*.

Wieren

In de vloedlijn vonden we Japans bessenwier *Sargassum muticum*, Zeesla *Ulva lactuca*, Riemwier *Himantalia elongata* en Blaaswier *Fucus vesiculosus*.

Schelpdieren

Ditmaal vielen een twintigtal grote levende exemplaren van de Grote strandschelp *Macra stultorum* op. Er lagen ook duizenden levende en lege doubletten van het Nonnetje *Macoma balthica*, een twintigtal levende Amerikaanse boormossel *Petricolaria pholadiformis* en een tiental levend Witte boormossels *Barnea candida*. Er spoelden terug een honderdtal Gewone otterschelpen *Lutraria lutraria* aan, opvallend minder exemplaren dan tijdens de winter- en eerste lentestorm maar wel 15 levende exemplaren waaronder enkele juveniele. Hilde en Rudy vonden één levend Gedoornde hartschelp *Acanthocardia echinata*. Verder werden alle schelpdieren die tijdens de eerste lentestorm werden opgesomd terug gevonden en dit ongeveer in dezelfde aantallen.

Op 5 juni vonden we de eerste eilegels van de Gewone zee kat *Sepia officinalis* op het strand. Ingrid vond er al begin mei op het strand van De Panne en in de Boulonnais. We vonden die dag ook een 20-tal legsels van de Pijlinktvis *Loligo spec.* en Aäron vond ook 1 gladius, het doorzichtig plasticachtig rugschild van deze soort .

Stekelhuidigen

Het houdt de laatste tijd maar niet op met het aanspoelen van zeesterren en slangsterren, weer lagen duizenden Gewone slangsterren *Ophiura ophiura* en Gewone zeesterren *Asteria rubens* op het strand. Deze keer vonden we wel minder Gewone zeeappels *Psammechinus miliaris* en enkele tientallen Zeeklit *Echinocardium cordatum*

Schaaldieren

In vergelijking met de storm van begin maart lagen er nu veel meer soorten krabben aangespoeld. Het opvallendst waren de 10-tallen vrouwtjes Helmkrab *Corystes cassivelaumus* met eitjes (foto 4) die Hilde en Ingrid op vrijdagavond zagen. De dagen nadien vonden we nog eens een 30-tal Helmkrabben *Corystes cassivelaumus*, volledige dieren, zowel mannetjes als vrouwtjes maar geen enkel exemplaar meer met eitjes.

Ingrid vond één schild van de Grote spinkrab *Maja squinado* van 9 cm groot, begroeid met *Balanus crenatus* en poliepen op het strand van Sint-André (Oostduinkerke), te klein om van een bord fruits de mer afkomstig te zijn.

Verder trof ze ook in een stuk opgerold plastic een 5-tal Harige porseleinkrabjes *Porcellana platycheles* aan met tientallen kleine exemplaren van ongeveer 1 millimeter.

Voor eerst sinds we vorig jaar in oktober 2015 startten met ons onderzoekje vonden we minstens evenveel Gewone heremietkreeften *Pagurus bernhardus* als Kleine heremietkreeften *Diogenes pugilator*.

Op drijvende voorwerpen zaten Gewone eendenmossels *Lepas anatifera* en enkele Vulkaantjes *Balanus perforatus*.

Verder noteerden we nog:

Enkele levende Gewone strandkrabben *Carcinus maenas*

Enkele levende Gewone zwemkrabben *Liocarcinus holsatus*

13 Noordzeekrabben *Cancer pagurus*

Enkele Breedpootkrabetjes *Portunus latipes*

1 Fluwelen zwemkrabben *Necora puber*

Gewone zeepissebedden *Idotea balthica*

Foto 4: Helmkrabben *Corystes cassivelaunus* met eitjes Koksijde 3/06/2016 (foto: I. Jonckheere)

Foto 5: levend Goudkammetje *Pectinaria koreni* Koksijde 3/06/2016 (foto: I. Jonckheere)

Holtedieren

Het aantal aangespoelde Zeeanemonen was groot: 1000den Slibanemonen *Sagartia troglodytes*, 10-tallen Zeedahlia's *Urticina felina*, 10-tallen Zeeanjelieren *Metridium senile*

1 fragment doomansduim *Alcyonium digitatum*

Enkele Zeedruifjes *Pleurobrachia pileus*.

±50- Blauwe haarkwallen, *Cyanea lamarckii*

5 Oorkwallen *Aurelia aurita*

Op drijvende voorwerpen groeiden prachtige exemplaren van de Gorgelpijppoliep *Tubularia larynx*.

Wormen

1 Fluwelen zeemuis *Aphrodite aculeata*

Enkele levende Goudkammetjes *Pectinaria koreni* (foto 5)

Enkele levende Zeepijeren *Arenicola marina*

Fragmenten van kokers van de Perkamentkokerworm *Chaetopterus variopedatus*

Zandworm *Echiurus echiurus*

Op zondag 5 juni vonden we tussen de 500 en 1000 Zandwormen *Echiurus echiurus* op het Koksijdse strand (foto 6). Deze soort is zeker niet nieuw voor het Belgische deel van de Noordzee. De oudste vermelding vonden we in een publicatie van het KBIN uit het jaar 1933 daaruit blijkt dat er toen in de Collectie van het KBIN drie exemplaren bewaard waren die in de buurt van het lichtschip ‘Wandelaar’ op de bank van Oostende 51°25’45’’N., 2° 54’30’’E gevonden werden (Wesenberg-Lund, 1933). De datum waarop deze Zandwormen werden verzameld staat niet in deze publicatie.

Recent, namelijk in 2014 vond Koen Verschoore op vrijdag 11 juli 2014 na een hevige westerstorm één exemplaar op het strand van De Panne (Verschoore, 2014).

Echiurus echiurus leeft in het sublitoraal in modderige zandbodems. Ze wordt aangetroffen in het noordelijke deel van de Atlantische en Pacifische Oceaan.

Het dier leeft in een zelf gegraven U-vormige gang, 10 tot 50 cm diep in de bodem. *Echiurus echiurus* heeft een zacht, oranje-geel, wormvormig en ongesegmenteerd lichaam met aan de voorkant een karakteristieke proboscis (slurf) met een lengte van 30 tot 40 mm (foto 7).

Echiurus echiurus eet organisch afval, dat door de slurf met behulp van een trilhaar van de zeebodem wordt verzameld en naar de mond wordt gebracht (Leewis & al., 2005). Zelf is *E. echiurus* het voedsel voor vissen. Rachor & Bartel (1981) onderzochten in 1977 de ingewanden van 111 vissen uit de Duitse Bocht, een plaats waar *E. echiurus* sommige jaren massaal voorkomt. In onderstaande tabel zie je per soort het percentage van vissen met resten van *E. echiurus* in hun ingewanden.

Soort	Lengte (cm)	Aantal	Percentage met resten <i>E. echiurus</i> in de ingewanden
Paling <i>Anguilla anguilla</i>	25-30	22	68,2
Schar <i>Limanda limanda</i>	15-26	28	46,4
Kabeljauw <i>Gadus morhua</i>	10-30	23	43,5
Tong <i>Solea solea</i>	18-37	10	30,0
Wijting <i>Merlangius merlangus</i>	10-20	15	6,7
Pladijs <i>Pleuronectes platessa</i>	16-25	9	0

Ook vermeldenswaard is dat Rachor & Bartel (1981) vaststelden dat in bodemstalen met veel *E. echiurus* in totaal ook meer andere organismen werden gevonden dan in stalen waar geen *E. echiurus* voorkwam. Drie borstelwormen (Polychaeta) en drie schelpdieren waaronder *Abra alba* en *Mysella bidentata* zouden frequent gevonden worden in de gangen of in de buurt van deze worm.

De verklaring daarvoor zou te vinden zijn in het feit dat de zandwormen een enorme hoeveelheid ontlasting produceren, deze uitwerpselen zijn nog rijk aan organisch materiaal en dienen als voedingstoffen voor de commensaal levende organismen. Een

andere reden zou zijn dat de peristaltische bewegingen van de zandworm ervoor zorgt dat zuurstof en voedingsstoffen dieper in de bodem dringen.

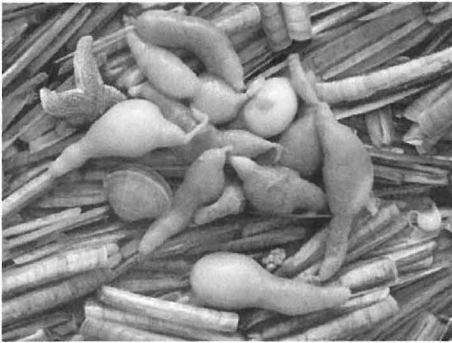

Foto 6: Zandwormen *E. echiurus* Koksijde 5/06/2016 (foto: I. Jonckheere)

Foto 7: *E. echiurus proboscis* Koksijde 5/06/2016 (foto: I. Jonckheere)

Bespreking

De vondst van 41 gave eikapsels van de Grote tepelhoorn *Euspira catena* op 6 maart 2016 en dit over een afstand van maximum 1 km is toch wel vrij uitzonderlijk. Ook wat later namelijk op 15 mei spoelden een 15-tal legsels aan. Vanhaelen (1994) vermeldt dat ze tussen 1971 en 1993 zelf geen enkel legsel vond op de stranden van de Westkust. Sindsdien worden er sporadisch wel eens enkele gevonden (eigen waarnemingen) maar nooit in die grootteorde. Toch ook zeer opvallend is dat er tijdens de lentestormen op het Koksijdse strand geen levende Grote tepelhoorn gevonden werd. Benieuwd of daar in de toekomst verandering in komt.

Het aanspoelen van tussen de 500 en 1000 Zandwormen *Echiurus echiurus* op 5 juni 2016 was buitengewoon. Opvallend was dat deze wormen pas twee dagen na de storm aanspoelden. Op zaterdagavond 4 juni wandelde Ingrid van De Panne tot Koksijde en vond ze geen enkel exemplaar. Op 6 juni vonden Hilde en Rudy nog een restantje van de aangespoelde wormen. Aäron en Ingrid konden zien dat een aantal zich terug ingroeven (foto 8). Sommige droogden uit en andere werden door de golven terug meegenomen. Meeuwen bleken totaal niet geïnteresseerd in de aangespoelde zandwormen.

Hoe komt het dat er nu opeens zoveel zandwormen leven voor onze kust? Verschoore (2014) opperde dat het ontbreken van harde delen en de zeer zachte consistentie van de zandwormen de oorzaak zijn dat ze bij het afsterven te snel ontbinden om intact aan te spoelen. Dit zal vermoedelijk niet de reden geweest zijn dat deze soort de laatste decennia weinig aanspoelde. Van de Waddenzee en de Duitse bocht is bekend dat *E. echiurus* zich er na de koude winter van 1981 massaal vestigde (Bachor & Bartel, 1981). Niet enkel de lage temperatuur maar ook stormachtige winters zouden invloed hebben en zorgen voor populaties van tot 1000 dieren op één vierkante meter (Rachor & Bartel, 1981). Onze

laatste winters waren zeker niet kouder dan vroeger, integendeel maar we hebben wel regelmatig dagen met veel wind en dit meer dan vroeger en over langere aaneen sluitende periodes.

Misschien is dit dan ook wel één van de redenen dat er tijdens de voorbije maanden zo massaal Helmkrabben, Zee- en Slangsterren, legsels van verschillende schelpdieren en op 5 juni 500 tot 1000 Zandwormen *E. echiurus* aanspoelden op de stranden van de westkust.

Benieuwd of we op het strand iets zullen merken van de commensaal levende organismen en of het massaal voorkomen van de Zandworm invloed zal hebben op het visbestand. En of deze organismen zich hier zullen handhaven.

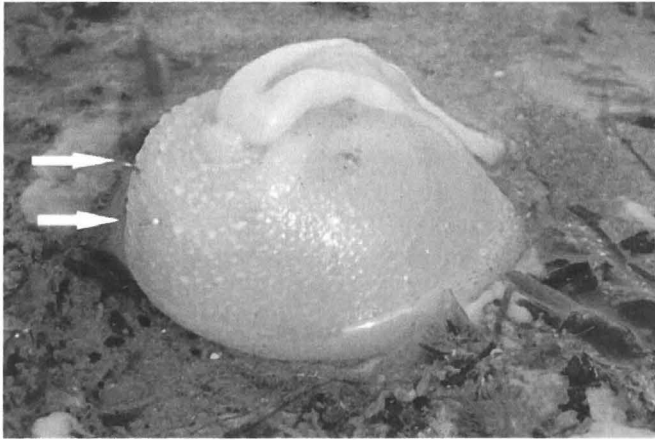

Foto 8: Ingegraven Zandworm *Echiurus echiurus* met proboscis en goudkleurige seta
Koksijde 5/06/2016 (foto: I. Jonckheere)

Tot slot, sinds de Blaasjeskrab *Hemigrapsus sanguineus* in juli 2006 voor het eerst werd opgemerkt in Knokke-Heist (D'Udekem d'Acoz, 2006) en zich daarna verder verspreidde langs de Belgisch kust, wordt ze sporadisch opgemerkt tussen de stenen van de strandhoofden in Koksijde. De angst dat deze soort onze eigen Gewone strandkrab *Carcinus maenas* zou verdringen blijkt onterecht. De laatste jaren is de Gewone strandkrab op de Koksijdse strandhoofden weer algemeen aanwezig, dit in tegenstelling tot andere plaatsen langs de Belgische kust waar de Blaasjeskrab wel talrijk is.

Summary

In the framework of a nature education course the authors frequent the beach of Koksijde (Belgium) on a regular basis. This contribution reports on their findings during spring 2016.

Apart from the usual suspects, some interesting results are mentioned. From early spring (6 March) onward, egg capsules of the necklace shell *Euspira catena* were found in the

tens. Normally these are quite rare on the Belgian coast and restricted to singles or only a few. Surprisingly no living animals of the species were seen. The recovery of the Dog whelk *Nucella lapillus* since its return in 2013 goes on, after an absence of some decades due to poisonous paints used on ships hulls. Quite some eggs capsules and living snails were seen on the groyne.

The most striking event however was an unprecedented wrack of the spoon worm *Echiurus echiurus* on 5 June (see the photographs above). An estimated 500 to 1000 specimens have been washed ashore.

Since the first appearance of the alien crab *Hemigrapsus sanguineus* in Belgium in 2006, the species is sporadically seen on the groyne of Koksijde too. (G.R.)

RB - Rudy Balcaen, HB - Hilde Busschaert, IJ - Ingrid Jonckheere, AF - Aäron Fabrice

Literatuur

- D'UDEKEM D'ACUZ, C., 2006. First record of the Asian shore crab *Hemigrapsus sanguineus* (De Haan, 1835) in Belgium (Crustacea, Brachyura, Grapsoidea). *De Strandvlo*, 26(3): 74 – 82.
- FRETTER, V. & A. GRAHAM, 1962. *Britisch prosobranch molluscs*. London. Ray society. 755 p.
- JONCKHEERE, I; 2013. Interessant zomerstrand en levende Purperslakken *Nucella lapillus* op strandhoofd te Koksijde juli 2013. *De Strandvlo*, 33(2): 62-67.
- JONCKHEERE, I., H. BUSSCHAERT, A. FABRICE & R. BALCAEN, 2016. Verslag van de meest opvallende waarnemingen tijdens de winter 2015/2016 op het strand te Koksijde. *De Strandvlo*, 36(2): 53-59.
- LEEWIS, R., D. WILLEMSE, P. SLOOF-SPIJKER & C. JACOBUSSE, 2005. *Zeefauna in Zeeland deel 1*. Uitgever: Het Zeeuwse Landschap. 208 p.
- RACHOR, E. & BARTEL, S., 1981. Occurrence and ecological significance of the spoon-worm *Echiurus echiurus* in the German Bight. *Veröffentlichungen Instituts Meeresforschung Bremerhaven*, 19: 71-88.
- VERSCHOORE, K., 2014. Vondst van een levende Zandworm (*Echiurus echiurus*, Pallas 1767) in De Panne. *De Strandvlo*, 34(3): 87-89.
- VANHAELLEN, M.-Th., 1994. Eikapsels van de tepelhoren *Natica catena* (DA COSTA, 1778) op het Koksijdse strand in mei-juli 1993. *De Strandvlo* (1): 33-34.
- WESENBERG-LUND, E., 1933. The collections of Gephyreans in the Royal Museum of Natural History of Belgium. *Mededeelingen van het Koninklijk Natuurhistorisch Museum van België*. Deel IX, nummer 6. Brussel. 16 pag.

(1) Sint-Idesbaldusstraat 20 bus 402, 8670 Koksijde

(2) R. Buylestraat 11, 8670 Koksijde

(3,4) Karel Vanneckestraat 14, 8670 Koksijde

Boekbespreking

R.H. de Bruyne, F.A. Perk, H. Dekker en I. van Lente, 2015. Pluimdragers en Slijkgapers. Nederlandse namen van onze weekdieren. Herziene systematische lijst met etymologie. Leiden/Lisse, Nederlandse Malacologische Vereniging en stichting Anemoon. 192 p. ISBN 978-90-815248-3-4

Ter gelegenheid van het zestigjarig jubileum van de Nederlandse Malacologische Vereniging of NMV is in 1994 als feestuitgave de "Nederlandse naamlijst van de weekdieren (Mollusca) van Nederland en België" gepubliceerd. Anno 2015 is ter gelegenheid van het tachtigjarig bestaan van de NMV in 2014 de vroegere Nederlandse naamlijst van de weekdieren herwerkt en als jubileum-uitgave in een nieuw jasje gestoken. Het boek is niet meer louter naamlijst, maar geeft ook bij zowel bij de Nederlandse als de wetenschappelijke namen de etymologische achtergrond ervan, de betekenis en vaak ook geschiedenis van de naam. T.o.v. de vorige uitgave werden ook veel illustraties opgenomen, niet alleen van weekdieren, maar ook cultuurhistorische afbeeldingen in de marge van de weekdieren.

Het boek begint in de eerste hoofdstukken met een aanloop over precies de historische bronnen en achtergronden. De oudste namen circuleerden in middens van zogenaamde 'rariteitenkabinetten', verzamelingen van van alles en nog wat uit de natuur die sinds de Renaissance, samengaand met de grote ontdekkingsreizen, opgang maakten. Schelpen vormden daar een belangrijke component van. Een eerste publicatie waarin tal van Nederlandse namen in druk verschenen was "D'Amboinsche Rariteitkamer" (1705) van Rumphius. De samensteller was ambtenaar bij de Oost-Indische Compagnie in Ambon, Indonesië. Uiteraard ging het hier vooral over exotische soorten, maar een aantal namen die nu nog gebruikt worden, vooral van groepen, gaan zo ver terug: olifantstand, wenteltrap, hartschelp... Deze oudste namen dateren dus van voor de introductie door Linnaeus van de tweeledige, wetenschappelijk naam die steunt op voornamelijk de klassieke talen Latijn en Oud-Grieks. Soms werd de wetenschappelijk naam ingevoerd op basis van bestaande namen in levende talen, maar na Linnaeus' *Systema Naturae* uit 1758 gebeurde toch vaker het omgekeerde: maakte men 'populaire' (lees: in de taal van het volk) namen uit een vertaling of - in ons geval - vernederlandsing van de wetenschappelijke naam. Daarna volgt een overzicht van de belangrijkste bijdragende auteurs in de loop van de geschiedenis, zoals Seba, Baster en Bomme in de 18e eeuw, Herklots en Eben (België) in de 19e eeuw en de eerste schelpen- en strandboekjes van Dorsman en Heinsius & Jaspers in de vroege 20e eeuw. Later verschenen gezaghebbende werken van de hand van Dorsman & De Wilde, Van Benthem Jutting, Van Regteren Altena, Kaas & Ten Broek voor en tijdens de Tweede Oorlog. Daarna komen wij terecht in mijn eigen jeugd, met referenties voor zoetwatermollusken (Janssen & De Vogel, 1965) en voor zeeschelpen de diverse uitgaven van Entrop (1960, 1965 en 1972). Een anekdote hier is dat de familienaam van deze laatste door veel Vlamingen uitgesproken werd met de klemtoon op de tweede lettergreep, zodat het, in combinatie met zijn voornaam, klonk alsof het om twee auteurs ging, Bob & Trop, vergissing die niet uit de

wereld geholpen wordt, wellicht zelfs ontstaan is door het leuke rijm. Ook de boekjes van Prud'homme van Reine in de jaren 1950 en 1960 over respectievelijk 'sloot en plas', 'duinen' en 'strand', hebben meegewerkt aan de inburgering van veel Nederlandse namen. Raar dat hier voor de landslakken niet verwezen wordt naar 'J. Mart. Duiven' als doorgever. De onderwijzer en natuurkenner Jozef Martinus Duiven (1904-1972) was de bewerker voor Nederland van een Duits boekje dat toch enige verspreiding heeft gekend (Horst Janus, z.j. [1960? 1965?]. Onze land- en zoetwaterslakken en -mossels. Nederlandse bewerking door J. Mart. Duiven. Zutphen, W.J. Thieme & Cie. 127 p.). Of zijn de auteurs van de naamlijst van mening dat hier geen sprake is van een originele bijdrage? Het boekje heeft aan de popularisering van deze groep wel zijn bijdrage geleverd. Het literatuuroverzicht eindigt met een beschouwing over de eerste uitgave van de naamlijst (1994), allemaal uit vorige eeuw dus, zo oud zijn we wel.

In volgende delen komen diverse aspecten van het tot stand komen van de lijst aan bod. Aan welke criteria moet een soort voldoen om opgenomen te worden in de lijst? Hoe komen de Nederlandse namen tot stand? Hier spelen o.a. beschikbare namen, ingeburgerde namen en taalkundige zaken als de spelling van het Nederlands een rol. Naar welke kenmerken en eigenschappen wordt in de naam verwezen?

Het leeuwendeel van het boek vormt de naamlijst zelf. Deze laat zich dus niet alleen gebruiken als referentie voor de naamgeving in het Nederlands, maar eveneens als een taalkundige dissertatie over zowel onze moedertaal als de klassieke talen, als een excursie in de tijd en de etymologie van deze, de populairste groep van de ongewervelden. Een bloemlezing zou ons te ver voeren, valt noodgedwongen buiten het bestek van deze bespreking.

Een punt van kritiek toch: Nederlanders durven wel eens vergeten dat zij hun moedertaal delen met zo'n 6,5 miljoen medegebruikers bezuiden hun landsgrens (de Surinamers vergeten wij even omdat die in een andere biogeografisch deel van de wereld wonen, dat maar weinig gemeen heeft met onze weekdierfauna). Bij de eerste uitgave, in 1994, werden wij als Strandwerkgroep tenminste nog geraadpleegd, hoewel geen enkel voorstel uit het 'Zuid-Nederlandse' deel werd behouden. De huidige herwerking komt voor ons, Vlamingen of beter: Nederlandstalige Belgen, schijnbaar uit het niets.

De naamlijst is verkrijgbaar bij de NMV. De uitgave kost 19,50 €. Er is een speciaal promotie-aanbod voor de leden van de Strandwerkgroep. Wie besluit dit jaar 2016 lid te worden van de NMV (voor België 35 euro per jaar), met ontvangst van het vernieuwde nederlandstalige tijdschrift *Spirula* dat vier maal per jaar verschijnt, ontvangt naast de eerste twee reeds verschenen nummers ook het boek gratis mee.

Het tijdschrift *Spirula* is het algemene huistijdschrift. Daarnaast is er nog het Engelstalige wetenschappelijke tijdschrift *Bacteria* en het Engelstalig jaarboek *Vita Malacologica* in kleurendruk. Dit laatste is de opvolger van het tijdschrift *Vita Marina* van de vroegere Stichting *Biologia Maritima* van het Schelpenmuseum in Scheveningen. In 2001 hebben beide, malacologisch actieve instanties besloten hun krachten te bundelen.

Wie meer wil weten over de NMV, kan ook op de website van de vereniging terecht. (<http://www.spirula.nl>). **Guido Rappé**